

10. *Стефанишин Т.* Микола Голубець — визначний представник львівської школи мистецтвознавства / Т. Стефанишин // Мистецтвознавство 99 : наук. зб. — Львів, 1999. — С. 177—188.

Маргарита Кривенко

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА ОЛЕКСАНДРА КРИВЕНКА
ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ КИЇВСЬКОГО ПЕРІОДУ
ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ (1995—2003 рр.)
(до 50-річчя від дня народження
та 10-річчя смерті українського журналіста)

Розкрито склад і зміст приватної бібліотеки О. Кривенка, сформованої ним у київський період життя і творчості. Вперше розглянуто дарчі написи на книжках з цієї колекції, що висвітлюють особисті контакти та оточення журналіста і громадсько-політичного діяча у ті роки.

Ключові слова: *Олександр Кривенко, історична колекція, приватна бібліотека, дарчі написи.*

Раскрыто состав и содержание частной библиотеки А. Кривенко, собранной им в киевский период жизни и творчества. Впервые рассмотрены дарственные надписи на книгах с этой коллекции, которые освещают личные контакты и окружение журналиста и общественно-политического деятеля в те годы.

Ключевые слова: *Александр Кривенко, историческая коллекция, частная библиотека, дарственные надписи.*

The structure and content of Oleksandr Kryvenko's private library which was collected during Kyiv's period of his life and creative work are exposed. For the first time, the inscriptions on the books of the journalist, the public and political figure are examined, which characterize his contacts and environment in those years.

Key words: *Oleksandr Kryvenko, historical collection, private library, inscriptions.*

Через місяць після загибелі Олександра Кривенка (9 квітня 2003 р.) його особисті речі були перевезені до Львова і, з огляду на певні обставини, зберігалися у сім'ї його брата Юрія*. Серед них

* Висловлюю подяку Сашковому брату, а моєму чоловікові Юрію за допомогу в підготовці цієї публікації.

найціннішою, на нашу думку, була приватна бібліотека журналіста і громадсько-політичного діяча, зібрана ним в останній період життя і творчості у Києві, куди «запросили Кривенка як журналіста з ім'ям і редактора найвідомішої на Заході української газети» [2, с. 10—11].

Оскільки на нашу сім'ю лягла відповідальність за збереження збірки упродовж восьми років, ми вважали своїм обов'язком скласти її опис як цілісної колекції, до якої входять книжки, періодика, архівні та фотоматеріали. Вона містить сучасні видання, які власник час від часу купував або отримував у подарунок. Особливо цінних і раритетних книг у бібліотеці немає (О. Кривенко не був колекціонером).

У збірці зареєстровано близько трьох сотень найменувань українською, російською, білоруською, польською, німецькою, англійською мовами. Книжок з дарчими написами — 64, що становить понад 20 відсотків загальної кількості друків; періодичних видань налічується 38.

Наша публікація покликана ознайомити широкий загал із кивською бібліотекою О. Кривенка, невеликою за обсягом, однак цінною з огляду на те, що вона інформує про його «коло читання» у ті роки; дає змогу заглянути в «творчу лабораторію» журналіста; віддзеркалює особисті контакти та свідчить про його оточення у цей період діяльності, вкрай наповнений творчою працею і громадсько-політичною роботою.

Із біографічної довідки О. Кривенка (1995—2003 pp.)*:

* Повну біографічну довідку О. Кривенка *див.*: Кривенко Олександр Анатолійович // Хто є хто в українських мас-медіа: журналісти, газети та журнали, телебачення та радіо, інформаційні агентства, прес-служби, українські ЗМІ в Internet: [довідник]. — К.: К.І.С.; Аналіт.-дослідн. центр «АНОД», 1999. — С. 136; Кривенко Олександр Анатолійович // Хто є хто в Україні: політики, парламентарі, судді, дипломати, підприємці, науковці, письменники, мистці, журналісти, спортсмени: [біогр. довід.] / Київ. наук. т-во ім. Петра Могили. — К.: К.І.С., 2000. — С. 240; *Кривенко М.* Кривенко Олександр Анатолійович / М. Кривенко // Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопед. слов. — Львів, 2005. — Вип. 12. — С. 565—568; *Кривенко М.* Кривенко Олександр / Маргарита Кривенко // Енциклопедія Львова. — Львів: Літопис, 2010. — Т. 3. — С. 608—609; *Кривенко М.* Конкістатор новітньої української журналістики / Маргарита Кривенко, Юрій Кривенко // Львівщина в 2013 році: знамен. і пам'ят. дати краю: календар / ЛЮУНБ. — Львів, 2013. — С. 59—63. Література про нього: *Павлів В.* Синдром програної війни: 12 есе про Олександра Кривенка / Володимир Павлів. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. — 77, [2] с.; Привіт, Сашко!: спогади про Сашка Кривенка / [упоряд. Марія Кривенко]. — Львів: ЛА «Піраміда», 2007. — 193, [1] с. іл.

— *журналістська діяльність*: головний редактор інформаційних телепрограм «Вікна», «Вікна у світ» американської масмедійної організації Міжнародного Медіа Центру «Інтерньюз» (ММЦ) (1995 р.); телевізійного інформаційного агентства «Вікна» (1996 р.); «Телевізійної служби новин» на Студії «1+1» (1998—1999 рр.); україномовного щотижневого журналу «ПіК» («Політика і Культура») (1999—2000 рр.); незалежного проекту «Громадське радіо» (2002—2003 рр.);

— *громадсько-політична діяльність*: радник Прем'єр-міністра України з питань зв'язків з громадськістю, заступник керівника прес-служби Кабінету Міністрів України, член Експертної ради, член Політради Народно-демократичної партії (1996—1997 рр.); прес-секретар об'єднання опозиційних політиків «Громадська ініціатива «Форум національного порятунку» (лютий—травень 2001 р.); член президії Всеукраїнського громадського комітету опору «За правду!»; президент правозахисної журналістської організації «Хартія 4» (2001 р.); керівник українсько-польського журналістського клубу «Без упереджень» (2001 р.); член Комісії з питань журналістської діяльності та етики; член Національної спілки журналістів України; віце-президент Асоціації українських письменників (2000 р.); член Об'єднання громадян «Асоціація «Нова література».

Важливою складовою цієї (як, зрештою, і кожної) бібліотеки є *архівні та фотоматеріали*. Вони нечисленні і до загальної, уже згаданої, кількості не входять. Це — вирізки з газет та окремі відбитки статей; матеріали, що О. Кривенко готував до друку; записник із нотатками про щоденні справи; десяток світлин з його ще малими дітьми. Усі вони загалом значно доповнюють і збагачують образ Олександра Кривенка як діяльного та відповідального фахівця і водночас звичайної людини.

Особливий інтерес становить щоденник, який О. Кривенко вів упродовж 1997 р. Незважаючи на фрагментарність нотаток (*«несила й брак часу робити детальні записи»*), цей документ інформує про його працю в Кабінеті Міністрів України (*«новий для мене світ держчиновника»*), а також про політичну, педагогічну, зрештою, і журналістську діяльність того часу. Перша половина року — це поодинокі записи різного характеру, зокрема конспекти лекцій, які О. Кривенко читав у Міжнародному інституті лінгвістики та пра-

ва. Більшість нотаток щоденника другої половини року стосуються його праці на посаді радника Прем'єр-міністра України Павла Лазаренка з питань зв'язків з громадськістю (від жовтня 1997 р.) та заступника керівника прес-служби Кабінету Міністрів України (з листопада 1997 р.).

Зі щоденника дізнаємося про проблеми, з якими йому довелося зіткнутися: визначення (розподіл) повноважень, технічне оснащення офісу, обговорення бізнес-плану, співбесіди з майбутніми працівниками (*«Осн[овний] час забирає підготовка офісу, завантаження [оргтехніки] і підбір людей. А треба би думати про стратегію»*). Мали місце й розчарування (*«Брак техніки й грошей... Як... жити, за таких умов?»*). Зафіксовані й результати праці (*«Зроблено крок у напр[ямі] забезпечення соціологічними дослідженнями. Пошук психолога»*; *«Закрутив роботу по підготовці проекту роботи з зарубіжними медіями...»*).

На сторінках щоденника трапляються десятки імен, з якими у той час О. Кривенко був пов'язаний як діловими взаєминами (В. Пінчук, С. Лирик, М. Голишев, О. Турчинов, О. Даниленко, К. Родик, Д. Табачник), так і дружніми стосунками (Т. Стецьків, І. Коліушко, редактор журналу «Галас» О. Євтушенко, О. Мельник, С. Руденко, О. Ксенофонов та ін.). В окремих записах він ділиться враженнями від зустрічей з ними. Так, 1 жовтня згадує: *«З 19.00 до півдесятої вечора був з хлопцями у владики Гузара. Знову надзв[ичайно] сильне враження від цієї людини: школа [невідчитано]: тонкий розум, вміння керувати позитивною добродієв[ис]твом, уміння бачити перспективу etc.»*. Із спостережень, занотованих 26 жовтня: *«З 11.00 майже до 16.00 тривала політрада НДР. Уперше побачив живцем Олександра Разумкова, Кінаха та ще деяких типів. Химернішу партію не просто уявити: конгломерат настільки різних та різноорієнтованих зубрів та зубренят!»*. На сторінці від 9 жовтня читаємо: *«Розмова (трохи ближча, ніж перше вчорашнє знайомство з дивовижним чоловіком Олександр[ом] Васильов[ичем] Сухенком)»*. Із запису, датованого 19 грудня (останній заповнений день щоденника), де йдеться про семінар для журналістів з України та Білорусії в Берліні, дізнаємося: *«Познайомився в поїзді з Анат[олієм] Москаленком — дир[ектором] Ін-т[у] журналістики. Надзвичайно дотепний та живий чоловік. Охоче прийняв*

моє прохання викладати в Інституті. Обіцяв з осені дати майстерню... Та Ігор Іван[ович] Заседа — гол[ова] Київськ[ої] орг-ції СПЖ. Журналістський стаж — з 1957 року!!! Запросив стати членом Спілки. Що ж, краще пізно».

Про те, що у той час О. Кривенко займався не лише політикою та державною службою, свідчить запис від 27 жовтня: *«Бачився з Євгеном Пашковським з приводу видавничого проекту [непрочитано] Асоц[іації] «Нова л-ра» — 25 книг есеїстики. Спробую лобіювати».*

«Зняти напругу від справ» допомагали товариські зустрічі (4 жовтня — «в КМА — вечір з Цибулею та занудним Геніком Глібовицьким, трохи відпочив»), концерти (6 жовтня «уперше чує живцем ВВ!»).

У щоденнику зафіксовані поїздки до Львова у вихідні дні, наповнені суспільно-політичними обов'язками (6 жовтня: *«... нарада проводу обл[асної] НДП»*) та родинними емоціями (3 листопада: *«Один день у Львові. Діти мої, квіти мої»*).

Окрема група матеріалів — це розрізнені вирізки з газет (1998—2003 рр.), які умовно можна об'єднати у два тематичних блоки. До першого належать публікації з часописів «2000», «Зеркало недели» («Дзеркало тижня»), «Слово» (Одеса), «Львівська газета» та ін., які стосуються світового масонства та його історії в Україні. Серед авторів трапляються імена Костя Бондаренка, Дмитра Редька, Марини Рикіної, Раїси Руденко, Віктора Савченка та ін.* Ймовірно, що зацікавленість О. Кривенка цієї темою була викликана планами щодо її порушення та висвітлення у створених ним проектах. Адже, за словами однієї з авторів цих публікацій Марини Рикіної, «столь пристальний інтерес к таинственному движению не случаен, ведь оно вновь возродилось в Украине и, судя по всему, быстро набирает силу...». Забігаючи наперед, варто сказати, що в бібліотеці журна-

* Савченко В. Эти «зловещие» масоны: к 260-летию масонства в Украине / Виктор Савченко // Вестник региона. — Одесса, 1999. — 27 февр. (№ 8). — С. 9; 6 марта (№ 9). — С. 10; Астрахович Е. Пришедшие из глубины веков / Елена Астрахович // Слово. — Одесса, 1999. — 5 нояб. — С. 12—13; Рыкина М. В плену масонских интриг : беседа с магистром Великой украинской национальной ложи Валерием Запорожаном / Марина Рыкина // 2000. — 2001. — 2 марта. — С. 21; Бондаренко К. К вопросу о масонском заговоре в украинской политике / Кость Бондаренко // Зеркало недели. — 2002. — 8 июня (№ 21). — С. 4; Редько Д. Звядки ноги ростуть у «масонського скандалу» / Дмитро Редько // Львівська газета. — 2003. — 7 лют. (№ 23). — С. 4.

ліста відклалося й декілька книжкових видань, присвячених цьому явищу: Ю. Воробьевский «Путь к Апокалипсису: стук в Золотые врата» (М., 1999); О. А. Платонов «Россия под властью масонов» (М., 2000).

Численні вирізки статей з газети «Дзеркало тижня», які друкувалися у рубриці «Влада», становлять другий тематичний блок на «виробничому верстаті» О. Кривенка. Переглядаючи їх, доходимо висновку, що з-поміж великої кількості продуктів інформаційного простору саме цьому часопису журналіст надавав перевагу та використовував для задоволення професійних зацікавлень. Серед авторів рубрики «Влада» — Кость Бондаренко, Ольга Дмитрічева, Юлія Мостова, Сергій Рахманін, Тарас Стецьків та ін.* Їхні публікації дозволяли добре орієнтуватися у політичних питаннях. Доречно зазначити, що політичний оглядач тижневика «Дзеркало тижня» та ведучий програми на «Громадському радіо» С. Рахманін 2004 р. став першим лауреатом Премії ім. Олександра Кривенка**, 2011 р. цієї нагороди була удостоєна Юлія Мостова.

Для того, щоб постійно тримати руку на пульсі політичного життя України та світу, О. Кривенко звертався й до інших видань («Критика» (Київ), «Власть и политика» (Київ), «Kyiv Post» (Київ), «Rzeczpospolita» (Варшава) — це засвідчують зібрані вирізки окремих публікацій.

При ознайомленні з архівом О. Кривенка до рук потрапляють сформовані і підписані самим власником папки з відбитками статей та підбором матеріалу, зокрема, до тем: «Екзорцизм — вигнання бісів», «Шлюбний контракт», «Венеціанське бієнале та участь в

* *Рахманин С.* Отражение ясных звезд в темной воде / Сергей Рахманин // Зеркало недели. — 2001. — 14 апр. (№ 15). — С. 3; *Бондаренко К.* Криза опозиції / Кость Бондаренко // Дзеркало тижня. — 2001. — 21 квіт. (№ 16). — С. 3; *Стецьків Т.* Сталь народом / Тарас Стецьків // Зеркало недели. — 2001. — 19 мая (№ 19). — С. 3; *Мостовая Ю.* Капітуляція без боя или бой без капитуляції? / Юлія Мостова // Зеркало недели. — 2001. — 11 авг. (№ 30). — С. 1, 2; *Дмитрічева О.* Украина партийная / Ольга Дмитрічева, Сергей Рахманин // Зеркало недели. — 2002. — 2 марта (№ 8). — С. 4; *Бондаренко К.* История, которую не знаем. Или не хотим знать? / Кость Бондаренко // Зеркало недели. — 2002. — 29 марта (№ 12). — С. 4.

** Газетою «Поступ» з 2003 р. запроваджена щорічна Премія імені Олександра Кривенка п. н. «За поступ у журналістиці», якою 13 травня, у день його народження, відзначають найдостойніших.

ньому членів Фонду Мазоха», «Часопис «Золоті Ворота» та його творці: Павло Скочок, Василь Барладяну-Бирладник, Анатолій Лупиніс». Вони становлять третю частину архіву О. Кривенка. Папка з написом «Резерв» містить вирізки з окремих номерів газети «Зеркало недели» за 1997 р. (12 квітня, 19 липня, 22 листопада) статей В'ячеслава Піховшека — тогочасного директора Українського незалежного центру політичних досліджень, автора телепрограми «П'ятий кут», та брошуру зі складом Кабінету Міністрів України станом на 22 серпня 1997 р.

Найбільші за обсягом папки містять підготовчі матеріали львівської тематики, зокрема про діяльність міської ради за каденції В. Куйбіди. У них знаходимо й тексти, зібрані, очевидно, до антології «Post-Поступу», яка побачила світ уже після смерті О. Кривенка (Львів, 2005) [1]. Збереглися і три примірники кошторису, розробленого львівським видавництвом «Кальварія», надіслані його директором Анеттою Антоненко Олександрю Кривенку як автору ідеї та упоряднику видання «Газета нашої мрії : антологія публікацій у газеті «Post-Поступ» (1991—1994)».

Не зайвим буде відзначити, що серед архівних матеріалів збереглася папка з бейджиками О. Кривенка (16 шт.), які розкривають його активну участь у медійній сфері України, у представницьких вітчизняних і міжнародних форумах та зустрічах, як, наприклад: «Журналистика на рубеже веков: жизнь человека — права человека — культура мира» (Москва, 5 березня 1999 р.); «Встреча российских и украинских журналистов «Киевский диалог» (9 листопада 2001 р.) (Олександр Кривенко, телеканал «1+1»); учасник з України «36 International Congress-Association of European Journalists»; учасник з'їзду «Журналістська етика в Україні: вибори-2002 і погляд у майбутнє» (Київ, 14 квітня 2002 р.); учасник громадських слухань «Телерадіопростір України — за і проти», організованих за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» Незалежною Асоціацією Телерадіомовників; лектор конференції «Etyka w dziennikarstwie»; 8—9 жовтня 2002 р. як президент «Громадського радіо» був учасником «круглого столу» «Ukraine & the EuroAtlantic Community» та «Freedom ua» (Konrod-Adenauer-Stiftung); як головний редактор журналу «ПіК» був гостем Міжнародної конференції представників ЗМІ «Вибір України очима світу».

Про те, що він був членом прес-клубу «Єдина родина», свідчить набір порцелянового посуду — блюдце, чашка та пляшка з логотипом клубу (Порцелянова мануфактура Алмаєва).

Не можна оминати увагою збірку *періодичних видань* бібліотеки О. Кривенка, представлену здебільшого поодинокими числами. Виняток становить лише часопис «ПіК», головним редактором якого упродовж 1999—2000 рр. працював О. Кривенко. Він дбайливо зібрав повний комплект цього популярного тижневика за роки свого редакторства. Більшість пресодруків, ймовірно, була придбана ним під час поїздок, пов'язаних із професійною журналістською діяльністю, у різних регіонах України та за її межами. У збірці домінують культурологічні, літературні, мистецькі, суспільно-політичні часописи, що зумовлено його професійними чи дослідницькими зацікавленнями. Чисельністю і комплектністю виділяються часописи літературознавчого спрямування (літературно-художній журнал «Соты» (Київ); незалежний літературно-художній журнал «ЗІАР» (Вінниця); «Кур'єр Кривбасу» (Кривий Ріг); художньо-публіцистичний альманах Інституту юдаїки «Єгупець» (Київ); часопис, присвячений художній літературі, мистецтву та гуманістичним наукам, «Акцент» (Люблін) та ін.). Це пояснюється, очевидно, літературними уподобаннями її власника.

Збірка періодики О. Кривенка характеризується широкою географією виходу у світ та мовним розмаїттям. Поруч із галицькими часописами, такими як: незалежний культурологічний часопис «І» (Львів); часопис текстів і візії «Четвер» (Львів); «Студії політологічного центру «Генеза» (Львів); часопис з проблем культурології, теорії мистецтва, філософії «Плерома» (Івано-Франківськ); альманах про сучасне візуальне мистецтво і культуру «Кінець кінцем» (Івано-Франківськ), — періодичні видання інших регіонів України: громадсько-політичний, літературно-мистецький і науково-освітній «Буковинський журнал» (Чернівці), часопис національної інтелігенції «Український Засів» (Харків); часопис художніх текстів та аналітики «Ексклюзив» (Одеса), а також український часопис Союзу українців Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» (Bielsk Podlaski).

Добірка київської періодики представлена такими першорядними виданнями, як: щомісячний часопис незалежної української думки «Сучасність»; «Дух і Літера» Національного університету

«Києво-Могилянська Академія»; історичний науковий та літературний журнал «Пам'ять століть»; журнал України та діаспори «Українські проблеми»; український журнал про міжнародну політику «Нова безпека»; журнал нової епохи України «Корреспондент»; бюлетень дослідно-навчального центру «Демократичні ініціативи» «Політичний портрет України»; журнал духовної, владної, бізнесової і професійної еліти «Перехід-IV»; інформаційно-аналітичний бюлетень Українсько-Американського бюро захисту прав людини «Права людини».

Поряд з українською періодикою у збірці знаходимо окремі номери журналів польською мовою: «Przegląd Polityczny» (Gdańsk); «Polityka» (Warszawa) з досить значним відділом культури; інформатор «Almanach polskich pozarządowych organizacji proeuropejskich 1998—1999» (Warszawa), який видавала Polska Fundacja im. Roberta Schumana; російські журнали — «Гербовед» (орган Російської геральдичної колегії (Москва) та щотижневик «Итоги» (Москва); білоруський журнал «Arche = Пачатак» (Менск); двомовні німецько-польські видання — журнал «Dialog» (Berlin) та інформаційний бюлетень «Transodra» (Frankfurt nad Odrą/Ślubice).

Серед видань збірки періодики О. Кривенка варто відмітити розкішно ілюстровані, виконані на високому поліграфічному і професійному рівнях окремі числа часопису «Евразия сегодня» (Москва), журналу української кінематографії «KINO-КОЛО» (Київ); цікаві за назвою числа щотижневого «журнала политической охоты» «ФАС» (Москва); за структурою нестандартно оформлений журнал «Гігієна (здоровопрпис): неперіодичний поліграфічний продукт» (Харків), що складається із таких рубрик: «Гігієна стосунків», «Гігієна дітей і підлітків», «Гігієна праці», «Гігієна звучання», «Санітарія», «Патронаж», «Гігієна підпілля», «Здоровопрпис». Очевидно, подібні періодичні видання привертали увагу О. Кривенка як медійного менеджера і редактора, власне, з огляду на оригінальність їх формату чи змісту. А журнали «Playboy Россия» (Москва) чи «Гульвіса» (Львів), головний редактор якого — Юрко Винничук, слугували для дозвілля.

«Екслібрис Кривенка» (3 книжок О. Кривенка). Діяльність і зацікавлення О. Кривенка в київський період відображає його книжкова збірка, яка становить основну і найбільшу частину бібліотеки

журналіста. Вона включає монографії, збірники наукових праць, спогади, антології, довідково-енциклопедичну літературу тощо.

Нааявність майже півтора десятка професійних видань, що стосуються ЗМІ та їх відносин із владою, свободи і захисту слова, зв'язків з громадськістю тощо, дає підстави припускати, що саме з літератури для поглиблення журналістського знання почалося формування цієї книгозбірки. Її основою та ядром, зокрема, стали: інформаційне видання «Преса і влада: хроніка протистояння» (К., 2001), в якій подано результати моніторингу Інститутом масової інформації та міжнародної організації захисту свободи слова «Репортери без кордонів» стану зі свободою слова в Україні 2000 р.; «Стратегія роботи із засобами масової інформації та зв'язків з громадськістю для НУО (неурядові організації)» Рональда Серегі (К., 2000); «Символи в политической рекламе» президента Української асоціації паблік рілейшнз, професора Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка *Георгія Почепцова* (К., 1997); «Паблік рилейшнз для менеджеров и маркетеров» доцента кафедри «Маркетинг» Державної академії управління ім. С. Орджонікідзе *І. Альошиної* (М., 1997); «Model działalności przedsiębiorstwa hurtu prasowego» *Яна Кані* (Szczecin, 2000); московське видання праці цього ж автора в перекладі з польської мови «Человек и пресса» (М., 2001); «Англійсько-український словник журналістських термінів: бл. 10 000 слів та виразів», упорядкований Інною Підлузькою, Дмитром Підлузьким та ін. (К., 1993); науково-популярна розвідка з додатком словничків репресованої та занедбаної української лексики «Секрети української мови» *Святослава Караванського* (К., 1994); «Ежегодник Фонда защиты гласности (отчет за 1997 год)» (М., 1998); довідник «Защита СМИ в странах Центральной и Восточной Европы» в перекладі з англійської *Ніни Єрмоліної* (Вашингтон, [б. р.]).

Пріоритетне місце в особистій бібліотеці О. Кривенка київського періоду посідає художня література. У ній виразно переважає сучасна українська поезія та проза, представлена художніми творами відомих письменників, поетів, перекладачів — активних учасників культурного процесу новітньої доби. Ознайомившись з цими книжками, з упевненістю можна говорити, що О. Кривенко охоплював своєю увагою весь обшир України і відстежував її літературний поступ на прикладі доробку вихідців з різних регіонів

та зарубіжжя. Серед поетичних видань увагу привертають: збірки земляків (львів'янина) *Назара Федорака* «Брудершафт із собою» (К., 1997) та двомовне (польсько-українське) видання вибраних поезій *Ігоря Трача*, який волею долі опинився в Німеччині, п. н. «Do siebie, Ukraino, pieśnią przyjdę» (Варшава; Львів, 2000); галичанин, родом з Івано-Франківщини: *Тимофія Гавриліва* «Година самотніх» (Х., 1998), *Мирослава Лазарука* «Містечкові містерії : поезії, поеми» (Чернівці, 2001); «Ното viator» (Івано-Франківськ, 1998) талановитої літераторки західного регіону *Анни Середи*; «Хрести і перехрестя» (Рівне, 1999) сумчанина *Олександра Смика*; «Плутанина моїх думок» (Львів, 1997) поетеси *Олі Колесниченко*, посмертно прийнятої до Національної спілки письменників України.

У добірку прозових творів увійшли: роман «Що сказано» (Х., 1996) українця за походженням родом із Нью-Джерсі *Аскольда Мельничука*; оповідання «Партитура на могильному камені» (К., 1991) *Олександра Жовни*, уродженця Новомиргорода, що на Кіровоградщині; макабреска «Яловичина» (К., 1991) киянина *Богдана Жолдака*; роман «Зимова повість» (К., 1995) полтавчанина *Олеся Ульяненка*; збірка повістей «Полин-люби-мене-не покинь» (К., 1997) *Василя Іванина*, родом з Чернігівщини; книга публіцистики «Життя наше дурне : роздуми над недолею» (Т., 1996) *Арсена Паламара*, вихідця з Тернопільщини; цикл оповідань «Збіговиська» (К., 1999) *Володимира Діброви*, що родом з Донбасу; книга прози «Інші дні Анни» (К., 1998) одного із представників станіславського феномену *Тараса Прохаська* з передмовою *Юрка Іздрика*; роман у двох частинах «Пафос» (Львів, 2002) ще одного іванофранківця — *Володимира Сішкілева* та ін.

Добірку цінних видань, до яких можна припасувати прислівник «уперше» з огляду на оприлюднення у них досі не відомих матеріалів, доповнює, зокрема, спільна робота видавництва «Дух і Літера» та «Сфера» п. н. «Творчість і життя» (К., 2001) — найповніше зібрання літературних творів і перекладів київського журналіста *Валерія Веніаміновича Марченка* (16.09.1947 — 07.10.1984). З анотації до видання дізнаємося, що «серед них і неопублікованих наукових розвідок, а також документів радянського судочинства у справі В. Марченка з архіву КДБ УРСР, тут також подано твори, що склали основу для його звинувачення в націоналізмі за відповід-

ними статтями карних кодексів Російської, Казахської, Української союзних республік (1983—1984), за якими В. Марченка було знищено» у ленінградській тюрмі. Очевидно, з цієї ж причини увагу О. Кривенка привернули романи *Віктора Домонтовича* «Доктор Серафікус; Без ґрунту» (К., 1999) з передмовою *Соломії Павличко*. Як зазначається в анотації: «Понад шість десятиліть, від кінця 1920-х років, проза В. Домонтовича (Віктора Петрова, 1894—1969) у підрадянській Україні не друкувалася. Пропонована книжка є першою спробою повернути українському читачеві найкращі романи видатного письменника». Варто відзначити, що в книжку вставлена вирізка з газети (на ній не зафіксовано вихідних даних часопису) зі статтею Ігоря Бондаря-Терещенка «Кого зрадив Віктор Петров?: Невідоме з «відомої історії» ученого і шпигуна», що є відгуком на статтю Костя Бондаренка про В. Петрова (ПіК. — 1999. — Ч. 8). Ймовірно, О. Кривенко відстежував реакцію громадськості, літературних кіл на публікації очолюваного ним часопису.

Літературна критика представлена здебільшого продукцією видавництва «Критика». Це — збірка філософської та літературної есеїстики «одного з найяскравіших представників покоління «вісімдесятників» *Костянтина Москальця* «Людина на крижині» (К., 1999); дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI—XVII ст. «Паралельний світ» *Наталі Яковенко* (К., 2002).

Серед літературознавчих праць особливе місце займає тритомне видання вибраних творів *Юрія Шевельова (Шереха)* «Пороги і Запоріжжя: література, мистецтво, ідеології» (Х. : Фоліо, 1998), переважна більшість яких були опубліковані в Україні вперше. Своє місце в бібліотеці О. Кривенка знайшла ще одна книжка цього ж автора — «Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900—1941): стан і статус» (Чернівці : Рута, 1998).

Поряд з українською літературою бачимо низку українських і російських перекладів прозових творів іноземних авторів, з яких заслужують бути виділеними: роман *Умберто Еко* «Маятник Фуко» (К., 1995) в російському перекладі з італійської Олени Костюкович; астрологічний путівник для невтаємничених *Павича Мілорада* «Зоряна мантия» (Львів, 2002) в перекладі з сербської Алли Татаренко; розкішне подарункове видання трагедії *Гете* «Фауст», перекладеної російською Борисом Пастернаком (М., 1999); твір прозаїка, поета,

драматурга, есеїста, одного із найчільніших представників нової польської літератури *Анджея Стасюка* «Дев'ять» (Львів, 2001), перекладений Наталією Чорпітою; оповідання американського фантаста *Роджера Желязного* «Розы для Экклезиаста» в російському перекладі.

Із представленої у бібліотеці невеликої кількості оригінальної зарубіжної літератури довідуємося, що власника цікавили і він читав в оригіналі, зокрема, твори білоруських прозаїків: короткі оповідання *Василя Бикова* «Пахаджане : прыпавесьці» (Вільнюс : Наша Ніва, 1999), написані ним під час перебування у Фінляндії та Німеччині; афоризми, цитати з коментарями *Адама Глебуса* (*Адамчык Уладзімер*) п. н. «Post Scriptum : кантамінацыі» (Вільнюс : Наша Ніва, 1999), а також публіцистичні есе польського журналіста, що проживав у Бельгії, *Леопольда Унгера*, які були опубліковані у паризькому журналі «Культура» та вийшли друком п. н. «Orzeł i reszta (Widziane z Brukseli)» (Paryż : Instytut Literacki, 1986).

Для поглиблення знань з різних гуманітарних дисциплін О. Кривенко розширив свою бібліотеку книжками з філософії, поповнив її працями провідних світових учених у цій та інших галузях: «Основи семіотики» (Львів : Арсенал, 2000) професора Університету св. Томи м. Гюстон (США) *Джона Ділі*; збірник статей «Між нами: дослідження думки-про-іншого» (К. : Дух і Літера ; Задруга, 1999) *Еманюеля Левінаса*; вибрані праці французького мислителя *Сімони Вейль* «Укорінення. Лист до клірика» (К., 1998); збірник політичних творів фундатора феноменологічної герменевтики *Поля Рікера* «Навколо політики» (К., 1995) та ін.

Знаходимо тут і численні видання з історії України. Серед них — збірник наукових праць «Симон Петлюра у контексті українських національно-визвольних змагань» (Фастів, 1999); збірка статей *Володимира Шкварчука* «Бунт землі» (Чернігів, 1994) за документальними матеріалами архівів ВЧК—ДПУ—НКВС—КДБ по Чернігівській обл., в якій висвітлено «опір селян колективізаторсько-грабінницькій політиці т. зв. радянської влади»; спогади молодого галицькоукраїнського полоненого, що воював проти сталінської імперії, *Олега Пушкара* «Лагерний триптих» (Варшава, 1992); книжка відомого японського дослідника *Куромія Гіроакі* «Свобода і терор у Донбасі: українсько-російське прикордоння, 1870—1990-і

роки», присвячена бурхливій історії Донбасу (К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002); вперше опубліковані в Україні наукові праці вченого і громадського діяча *Володимира Кубійовича* «Володимир Кубійович. Т. 1 : Наукові праці» (Париж; Львів, 1996); фотоальбом «Студентська революція на граніті [жовтень 1990 р.]» (К. : Смолоскип, 1995), приурочений до 5-ї річниці студентських виступів в Україні.

Для задоволення інформаційних запитів з історії та культури національних меншин України журналісту слугували книжки: *Матвій Шестопал* «Євреї на Україні (Історична довідка)» (К., 2002); *Олексій Данілкин* «Культура циган України: минуле і сучасність (За матеріалами єдиної в Україні державної циганської колекції, зібраної автором книги (м. Біла Церква)» (К., 2001); історико-романтична повість з життя ромів Закарпаття початку ХХ ст., написана сучасним письменником із Закарпаття *Володимиром Фединишинцем* за спогадами Віллі Папа «Чорний циган (Кало Ром)» (Ужгород, 2001), а також видання Інституту юдаїки: *Маркиш Шимон* «Бабель и другие» (К., 1996); «Нові реалії України: відродження єврейської громади ; українсько-єврейський діалог ; Україна — США — Ізраїль (Стенограма дискусії, ініційованої Американським Єврейським Комітетом та Посольством України в США, Вашингтон, ДК, 25 березня 1996 р.)» (К., 1997) та ін.

Варто виокремити досить репрезентативну за кількістю, тематикою, авторським складом добірку видань, які побачили світ у видавництвах «Дух і Літера» та «Сфера», що свідчить про підвищену увагу власника бібліотеки до різногалузевої продукції цих київських видавництв. Окрім раніше названих, О. Кривенко послуговувався перекладом з французької видатного європейського славіста, професора Женевського університету *Жоржа Ніва* «Європа метафізики і картоплі» (К., 2002); фундаментальною працею видатного американського вченого *Ханни Арендт* «Джерела тоталітаризму» (К., 2002); дослідженням з естетики найвизначнішого французького філософа, культуролога та історика науки *Мішеля Фуко* «Забота о себе: история сексуальности — III» (1998), яке побачило світ за участі видавництв «Дух і Літера» (Київ) та «Реал-Бук» (Москва). У бібліотеці О. Кривенка серед творів видавництва «Сфера» зберігаються: колективна історична праця *Зиновія Антонюка, Семена Глузмана*

та Мирослава Мартиновича «Листи з волі» (К., 1999); 1-й том видання «Репресовані українці на Соловках», присвячений 60-річчю соловецької трагедії, п. н. «Остання адреса» (К., 1997); видання з церковної історії України «Знаки часу: До проблеми порозуміння між церквами» (К., 1999).

Природно, що з огляду на свою професійну діяльність журналіст відстежував нові видання про політичне життя в Україні, національні відносини та право. В останній період життя його бібліотека поповнилася такими виданнями цієї тематики, як: нариси *Олега Багана* «Українська Понтида: Геополітичні виміри сучасної України» (Дрогобич : Коло, 2002); книга про досвід політичного насильства *Дмитра Корчинського* «Війна в натовпі» (К., 1997); дослідження українських політологів *Юрія Канигіна* та *Зеновія Ткачука* «Українська мрія» (К., 1996), в якому автори намагаються роз'яснити окремі аспекти тогочасної ситуації в Україні; етносоціологічна розвідка *Володимира Жмири* «На шляху до себе» (К., 1995) — одна з перших спроб аналізу історичного перебігу становлення української національної самосвідомості; монографія *Івана Старовойта* «Західно-українська і українська ментальність» (Львів ; Тернопіль, 1995); російськомовна книга *Сергія Удовика* «Государственность Украины: истоки и перспективы» (К., 1999); праця *Леоніда Кучми* «Про найголовніше» (К., 1999).

Краще зрозуміти державницькі традиції, пізнавати та орієнтуватися в актуальних для сучасного суспільства (загалом і українського) питаннях прав людини та національних меншин *О. Кривенку* допомагали видання, які розкривали погляди на ці проблеми видатного українського мислителя XIX ст. *Михайла Драгоманова*: монографія *Тараса Андрусяка* «Шлях до свободи» (Львів : Світ, 1998); «Драгоманівський збірник. «Вільна Спілка» і сучасний український конституціоналізм» за редакцією *Тараса Андрусяка* (Львів, 1996).

Тарас Стецьків у «Вступному слові» до книжки *Тараса Батенка* «Прелюдія Путіна: Перебудова в Кремлі» (Львів : Мета, 2001), яка зберігається у книжковій збірці *О. Кривенка*, зазначив: «Кожен народ повинен не лише знати свою власну історію та її видатних діячів. Це само собою зрозуміло. Ми повинні не лише цікавитися сьогоденням внутрішнього політичного життя в країні. Дуже важли-

во. Якщо хочемо бути повноцінною політичною нацією, добре знати своїх сусідів. Їх наміри, устремління, ідеї».

Можливо, цим і пояснюється наявність у бібліотеці журналіста, зокрема, таких видань, як: «От Ельцина к... Ельцину: президентская гонка—96» (М., 1997); *Бжезинский Збигнев* «Великая шахматная доска» (М., 1999); «The Political System of Belarus and the 2001 Presidential Election: Analytical Articles» (Minsk : Analytical Group ; Warsaw : East European Democratic Centre IDEE, 2001).

Автографи, адресовані О. Кривенку. У книжковій частині бібліотеки варто зосередитися на виданнях із присвятами (як зазначалося, їх налічується 64 назви). За рядками різноманітних за змістом (дружні, подячні, шанобливі, особистісні) автографів можемо визначити коло друзів О. Кривенка, простежити його зв'язки із сучасниками, а відтак отримати додатковий цікавий матеріал для вивчення особистості журналіста. Адже, як свого часу писав відомий славіст Дмитро Чижевський, «одним із важливих факторів культури є особисті стосунки між людьми...» [3, с. 146].

Перш за все привертають увагу дедикації, в яких письменники, поети, журналісти, вчені, громадсько-політичні діячі відзначають професійні та людські якості О. Кривенка і засвідчують своє шанобливе ставлення до адресата. Зокрема, книгу про четверту владу крізь призму 40-річчя «Слово — Душа наша : Київська спілка журналістів — 40» (К., 1999) автор ідеї проекту, головний редактор та упорядник, голова Київської спілки журналістів, секретар Національної спілки журналістів України *Ігор Заседа* подарував з такими словами: «Славному хлопцю *Олександру — журналісту з великої Літери, а головне — добрій, гарній Людині, — з повагою [Підпис]. 9.02.00*». Варто вказати, що у січні 1997 р. книжку про відомих українських спортивних письменників і журналістів «Футбол Украины» (К., 1992) *І. Заседа* як її головний редактор і упорядник адресував так: «Славному *Сашку Кривенку, з великою насолодою дарую цю книжечку! З повагою та на дружбу. [Підпис]. 3.01.97 р.*». Збірка новел «Від першої особи» (К., 2000) філолога, історика, краєзнавця, сценариста, першого заступника головного редактора часопису «Пам'ять століть», щорічника «Історичний календар» та альманаху «Український богослов» *Сергія Грабара* підписана так: «Дорогому *Сашкові Кривенку — людині надзвичайної вдачі, шаленої енергії*

(краще б Ти її на жінок витрачав), натхненному та розумному щиро від автора. [Підпис]. 31.10.2000 р.». В історичній розвідці «Авантюристы гражданской войны» (Х. ; М., 2000) історика, письменника, краєзнавця-одесита *Віктора Савченка* читаємо дедикаційний напис: «Дорогому Брату по духу *Олександру Кривенку* на знак глибокої пошани. Нехай буде так... Від автора. [Підпис]. 3/XI 2000». Свою повагу до адресата поет, публіцист, перекладач, редактор *Андрій Бондар* висловив такими словами: «*Великому Сашкові Кривенку з радістю і любов'ю. Андрій [підпис]. 2.02.2002*», які занотував у поетичній збірці «Істина і мед» з післямовою *Юрія Андруховича* (Одеса, 2001). Монографію доктора історичних наук, академіка Педагогічної академії наук *Володимира Грабовецького* «Історія Івано-Франківська (Станіславова) з найдавніших часів до початку ХХ століття. Ч. I (Присвячується 337-ій річниці виникнення міста)» (Івано-Франківськ, 1999) заступник міського голови, кандидат педагогічних наук, доцент Прикарпатського університету ім. В. Стефаника, відповідальна за її випуск *Ганна Карась* подарувала підписавши: «*Шановному п. Олександру Кривенку з повагою і захопленням, щирими побажаннями творчих злетів. Г. Карась [підпис] заст. міського голови. 08.09.99*».

Традиційно лаконічні шанобливі дедикації *О. Кривенку* адресували: військовий журналіст *Микола Савченко*; доктор філологічних наук, професор Національного університету ім. Т. Шевченка *Анатолій Мойсієнко*; професор кафедри політології, директор Центру досліджень національної безпеки при НаУКМА *Олексій Гарань*; доктор історичних наук, президент Фонду «Український вимір» *Ярослав Лесюк*; філософ і літератор, автор Української енциклопедії актуальної літератури *Володимир Єшкілев*; кандидат політичних наук, доцент Національного університету «Києво-Могилянська академія», депутат Київської міської ради *Артур Білоус*; перекладач *Тарас Каравочич*; поети *Мойсей Фішбейн*, *Олександр Бейдерман* та ін.

Дарчі написи важливі й у біографічному плані, оскільки дають можливість встановити, коли і за яких обставин була подарована та чи інша книжка, дозволяють простежити еволюцію стосунків дарувальника з власником бібліотеки. Про те, що журналіст був знайомий з *Романом Шпорлюком* ще з 1990 р., дізнаємося з автографа відомого західного дослідника, професора Гарвардського універси-

тету, зафіксованого на збірці статей, есе, оглядів «Імперія та нації: з історичного досвіду України, Росії, Польщі та Білорусі» (К., 2000): «*VIII Панові Олександрові Кривенкові — з пошаною і на згадку про нашу зустріч у Львові ще хіба у 1990 році — Роман Ш. 16.1.01*». Упродовж 1999—2000 рр. харків'янин *Ігор Бондар-Терещенко* подарував О. Кривенку п'ять своїх збірок з дарчими написами на кожній. Дедикація на першій з них — книзі поезій «*Ulaskava*» (Х., 1994) — інформує про те, що їхня дружба зав'язалася у травні 1999 р. в Харкові, коли вони були учасниками міжнародного фестивалю постмодерного мистецтва «Апокаліпсис почнеться звідси»: «*Олександрові Кривенку з нагоди зустрічі на «Апокаліпсисі» у Харкові. Дружньо, [підпис]. Травень 99 р. Б.*». Про зустрічі з журналістом у Харкові та Чернівцях згадують у своїх інскриптах: харків'янин *Сергій Жадан* («Цитатник : (Вірші для коханок і коханців)» (К., 1995), буковинці *Борис Бунчук* («Замість центурій : поезії» (К., 1997), відома поетеса *Віра Китайгородська* («Дека-данс : книга лірики» (Чернівці, 1999).

Про багаторічну міцну дружбу власника бібліотеки з авторами свідчать присвяти в книгах, подарованих наприкінці 1990-х — на початку 2000-х рр. Зокрема: письменника, перекладача, науковця *Юрка Покальчука*: «*Дорогому Сашкові з давньою дружбаю і на уродини! Ю. Покальчук. 13.05.2000 р. Київ*»; журналіста і дипломата *Сергія Германа*: «*Старому приятелю Сашкові від Сергія. 03.07.01. Варшава. [Підпис]*»; львівського поета *Романа Скиби*: «*Сашкові від похилого сірого Кота з Львівської телефонної буди. Шануймося, бо... [Підпис]. 5.06.98. Київ*»; поета і видавця *Ігоря Трача*: «*Вельмишановному Олександрові Кривенку на згадку про старі часи й з найкращими побажаннями щиро [підпис]. 31.07.2000 р. Саксонія*».

Авторами дружніх інскриптів були також: поетеса, прозаїк, літературознавець *Леся Демська*; редактор всеукраїнської тижневої газети «Сіверщина» (Чернігів), лауреат Міжнародної премії журналістики ім. В. Стуса та премій ім. М. Коцюбинського і Б. Грінченка за літературну і громадську діяльність *Петро Антоненко*; журналіст *Юрій Луканов*; журналіст і письменник з Житомира *Петро Тарасюк*; правник *Петро Стецюк* та ін.

Прочитання дарчих написів цікаве й тим, що деякі автори майстерно обігрують назви власних творів. Наприклад, свою книгу віршів «Із янголом на плечі» (К., 1997) *Іван Малкович* підписав: «*Сла-*

ветному Кривенкові від малого ковчача — аби-сьмо були з янголами. Щиро — Іван. 28.XI. 97. Київ». На одній з чотирьох подарованих і підписаних книжок, яка має назву «Злам (Сім коротких історій з одної задовгої ночі)» (К., 1999), поет і перекладач *Юрій Завгородній* залишив такий дедикаційний напис: «*Олександрові Кривенку: Будьмо неЗЛАМними! [Підпис]. 12.06.99*». Автор низки поетичних і наукових книг *Ігор Павлюк* бажав «*Сашкові Кривенкові — моєму першому рецензентові (ЛДУ, літстудія) із повагою й побажанням безалергійності миті...*», підписуючи свою збірку поезій «Алергія на вічність» (Львів, 1999). *Любомир Стригальюк*, даруючи 5 червня 2000 р. книжку «Медовий кумир» (Івано-Франківськ, 1998), побажав «*Вельмишановному Олександрові Кривенку Солодкого читання!*». Того ж року журналіст отримав роман *Івана Лучука* «Уліссея» (Львів, 2000) з написом такого змісту: «*Сашкові Кривенкові — описи мандрів мого Уліссея, який полюбляє вино, горілку, коньяк і пиво, а теж гарні балачки після випитого на всі в світі теми. 28 березня 2000. Львів. [Підпис]*». Чи «*Олександрові Кривенку, з надією, що не все «уже бачене» нудно, щиро [підпис]. 22.09.2002 р. м. Львів. «Форум Видавців» залишив головний редактор газети «Тернопіль вечірній» Олександр Вільчинський на книжці прози «Дежа вю : спроба повернення» (Т., 2002).*

Однак особливими і найцікавішими за стилістикою нам видаються інскрипти, в яких автори, даруючи свої книжки головному редактору журналу «ПіК», використовували слова з коренем «пiк», вкладаючи при цьому в них різний зміст: як назва журналу, вершина, багнет тощо. Так, поет з Луцька *Петро Коробчук* свою першу збірку вибраного «Загальний вагон» (Одеса : Астропринт, 2001) адресував «*Олександрові Кривенкові на згадку про «ПіК». Будьмо! Завжди і всюди! Щиро автор. [Підпис]. Вересень 2001. Київ*». Наприкінці 1999 р. журналіст отримав збірку видінь і відлунь «Діва Обида» (Івано-Франківськ, 1998) поета з Поділля *Ігоря Римарука* з написом такого змісту: «*Дорогому Олександрові Кривенку — з незмінними дружніми почуттями, з побажаннями ПiКУ успіхів у Новому році й новому Тисячолітті! І. Римарук. Грудень-99. Київ*». У грудні того ж року письменник і поет з Буковини *Мирослав Лазарук* у книзі прози «Збирачі маку : повісті» (Коломия, 1999) залишив таку дедикацію: «*Сашкові Кривенку, з жалем, що не зробив цього акту «на*

*Прорізній», та добрі справи робити ніколи не пізно. Творчого гарту і тривкості на «ПіКу» та ще вище. З шанобою [підпис]. 22.12.1999. м. Чернівці». «Русинський поет» з Ужгорода, вчений (кандидат філологічних наук) і підприємець Павло Чучка закарпатську читанку для тверезих і п'яних у двох томах «Деца у нотаря» (Баранинці, 2001), писану місцевим (ужгородським) діалектом, підписав: «Олександрові Кривенку, чий Пік ще попереду, для входження у закарпатський менталітет». А меню цієї корчми містить продовження «Олександрові Кривенку для пропаганди закарпатської кухні в Києві, в пресі і на домашній кухні. Щиро від автора. 18.03.2002 р. [Підпис]». У бібліотеці О. Кривенка наявні адресовані йому п'ять збірок харківського поета Ігоря Бондаря-Терещенка, про які уже йшлося раніше. Одну з них, IV книгу поезій «Потебня» (Х. : Фоліо, 2001), він підписав: «Дорогому Сашкові від Ігора. (В піку усім). 14.09.2001». У каталозі «Проект «De Novo. Індустріальна реальність», виданому з нагоди II Міжнародного мистецького симпозиуму «De Novo», що проходив у Львові 15—30 вересня 1999 р., знаходимо такий дедикаційний запис його авторів і організаторів: «Сашкові Кривенку не в ПіК(у). Тоня Денисюк та Сергій Сініцин. 27 вересня 2000». Лауреат Першого Всеукраїнського конкурсу гостросюжетного українського роману «Золотий Бабай» Василь Шкляр свій перший роман «Ключ» (К., 1999) (Гран-прі конкурсу) подарував з написом: «Ол. Кривенкові із вдячністю за **оПІКу**. Василь Шкляр. Зима».*

У київській колекції є й інші книжки, у яких зафіксовані записи на подяку журналісту. Так, активний учасник створення «Поступу» та «Post-Поступу» Андрій Квятковський на примірнику видання «Цвинтар на Личакові: Поле 1, 2, 3» (Львів, 2001) поставив свій автограф: «Олександрові Кривенкові, без сприяння якого не було б цієї книжки, — в пам'ять багаторічної співпраці від автора [підпис]. 24.09.2001». Спонсор і один з авторів видання «Сосни Биківні свідчать: злочин проти людства. Кн. 1» (К., 1999) залишили напис: «Вельмишановному головному редакторові часопису ПІК п. Олександрові Кривенку з вдячністю за «Спецдозвіл на пам'ять» від спонсора [підпис Веніаміна Трохименка] й автора [підпис Миколи Роженка]. 30.X.2000 р.».

Треба зазначити, що у дедикаційних текстах деяких авторів, зокрема письменників Богдана Жолдака та Миколи Чубука; політо-

логів *Анатолія Іванюченка* та *Василя Яблонського*; юриста, активного учасника політичного життя України, народного депутата *Ігоря Коліушка*, теж знаходимо відображення професійної та громадської діяльності О. Кривенка. У них автори засвідчують своє прихильне ставлення до успішно реалізованих ним інших проєктів, окрім «Пік»у, — «найкращої української газети» «Post-Поступ» чи «Енциклопедії нашого українознавства»; згадують про спільну працю у вищих органах державної влади, як-от «у тій структурі», «де непогано платили і не сильно навантажували роботою».

Попри наведені інскрипти, є й автографи особистісні, які потребують розуміння контексту, стосуються невідомих нам обставин його життя і діяльності. До таких, зокрема, належить: «*Одеса. Кривенкові Сашкові-Олександрю від Олекси згадуючи Сашка Григоренка. Ех, які ми. Щиро [Підпис]. 10.06.2000*» на збірці поезій «Наодинці з Богом» (Бровари, 1998) двічі репресованого за «інакомислення», реабілітованого 1991 р. поета і правозахисника *Олекси Різниченка (Різниківіа)*, який познайомився і здружився із Сашком Григоренком у концтаборі с. Потьма в травні 1960 р. Поетка родом з Поділля *Оксана Шалак* так підписала збірку поезій «Вино неможливого» (К., 1996): «*Сашкові Кривенку як продовження розмови про наголови і наголошування. У мовленні і житті. О. Шалак*». Письменник *Станіслав Бондаренко*, даруючи книгу віршів «Пир во время Кучмы» (2001) 2 березня 2002 р., очевидно, під час її презентації, побажав: «*С. Кривенку на життя новеньке. Ав-ав-автор. 2 березня 02 р. [Підпис]*».

Отже, як бачимо, книгозбірня О. Кривенка київського періоду може бути цікавою не лише для колег-журналістів, а й літераторів, дослідників ряду наукових дисциплін, пересічних українців. Вона, як і кожна приватна історична колекція, по-перше, характеризує свого власника, його уподобання, розкриває його життєвий і творчий шлях, тобто широко репрезентує особистість як неповторну одиницю соціуму; по-друге, є важливим джерелом пізнання історико-культурних процесів тогочасної доби, яскравим представником якої він був.

Насамкінець необхідно зазначити, що у липні 2011 р. бібліотека О. Кривенка була передана його законним спадкоємцям — дітям.

1. Газета нашої мрії : антологія публікацій у газеті «Post-Поступ» (1991—1994) / [авт. ідеї та упоряд. Олександр Кривенко ; авт. вступ. ст. Ігор Слісаренко ; упоряд. реєстру працівників та авторів газети «Post-Поступ» Олександр Кривенко та Андрій Квятковський]. — Львів, 2005. — 624 с. : іл.
2. Павлів В. Синдром програної війни : 12 есе про Олександра Кривенка / Володимир Павлів. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004. — 77, [2] с.
3. Янцен В. Врятувати, зберегти й осмислити. Про долю книжкових зібрань та архівів Дмитра Івановича Чижевського у Німеччині / Володимир Янцен ; пер. з рос. Марія Щербак // Славістика. — Дрогобич : Коло, 2003. — Т. 1 : Дмитро Чижевський і світова славістика : зб. наук. пр. — С. 135—161.

Лідія Сніцарчук

«ЩО І ДЛЯ КОГО ПИСАТИМУ?»:

ЩОДЕННИК ОСИПА НАЗРУКА (1915, 1917 рр.)

Охарактеризовано зміст щоденника О. Назарука, з'ясовано його громадсько-політичну значимість, окреслено жанрову специфіку, розкрито низку біографічних відомостей про знаного українського журналіста, редактора, видавця.

Ключові слова: *Осип Назарук, щоденник, біографічні відомості, журналіст, редактор.*

Охарактеризировано содержание дневника О. Назарука, выяснено его общественно-политическую значимость, обозначено жанровую специфику, раскрыто ряд биографических сведений об известном украинском журналисте, редакторе, издателе.

Ключевые слова: *Осип Назарук, дневник, биографические сведения, журналист, редактор.*

The content of Osyp Nazaruk's diary has been charachetized, its social and political significance has been cleared up, the genre specifity has been outlined and some biographical references about the prominent Ukrainian journalist, editor, publisher have been revealed.

Key words: *Osyp Nazaruk, diary, biographical references, journalist, editor.*

Нині пояснювати вмотивованому читачеві, хто такий Осип Назарук, рівно ж, як і витлумачувати його заслуги перед українством, немає жодної необхідності, адже він «належав до числа найвизнач-